

قراءات قرآن از دیدگاه مستشرقان

محمد مصطفی لو

دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد واحد گرگان، m.mostafaloo72@yahoo.com

چکیده

یکی از مهم ترین مباحث در نظر مستشرقان، قراءات قرآن کریم است و دیدگاه های بسیاری از سوی مستشرقان در این باره سامان یافته است. ایگناس گلدزیهر، رژی بلاشر و تئودور نولدکه از مستشرقانی هستند که در این باره اظهار نظر کرده اند. ما در این مقاله در صدد هستیم تا علاوه بر معرفی اجمالی این مستشرقان و کسانی که درباره قراءات قرآن نظر داده اند، دیدگاه های آن ها را نام برده و پس از بحث تفصیلی درباره نظریات این مستشرقان، آن ها را مورد بررسی و در بیشتر موارد آن ها را به نقد بکشیم که البته بیشتر انتقاد وارده بر این سه مستشرق در باره روایات سبعة احرف است که پس از چالش کشیدن این گونه روایات و جعلی و شاذ بودن آن، اصل و اساس به وجود آمدن تعدد و اختلاف قراءت های قرآن را توضیح خواهیم داد.

واژه های کلیدی: قراءت، قرآن کریم، مستشرقان، سبعة احرف.

مقدمه

نزول قرآن کریم و کیفیت قراءت آن یکی از مهم ترین و جنجال برانگیز ترین موضوعات تاریخ قرآن کریم است. یکی از ارکان اساسی این موضوع، وجود روایات و نوع تفسیر مستشرقان ناظر به آن از جانب برخی از آنان است. این موضوع مورد اهتمام گسترده مستشرقان نیز قرار گرفته است تا آن جا که کتاب ها، مقالات و رساله های بسیاری را به آن اختصاص داده اند. از کسانی که درباره قراءات قرآن، اختلاف آن و دیگر مباحث فرعی اش بحث و نظر داده اند، گلدزیهر^۱، بلاشر^۲ و نولدکه^۳ است که جملات آنها مبتنی بر

نظریاتی است که انتقاد محققان و دانش پژوهان بر آن چهره افکنده است. البته بیشتر نظریات مستشرقان یا خاور شناسان مبتنی بر روایات سبعة احرف است که نگرش و دید آنها و تعریفی که نسبت به روایات سبعة احرف دارند، باعث شده که نظریاتی مخالف اساس و اصل قراءات قرآن بدهند که ما به طور اجمال در صدد بررسی روایات سبعة احرف بر خواهیم آمد.

۱- نظریات گلدزیهر و نقد و بررسی دیدگاه او

اولین نظریه: اختلاف قراءات قرآن کریم

تاریخ اختلاف قراءت قرآن کریم را گلدزیهر در کتاب «مذاهب التفسیر الاسلامی» هم زمان با نخستین دوره تفسیر و پیشینه تلاش در تفسیر قرآن کریم بر می شمارد. او با استناد به دیدگاه پیترو ورنفلس، از پیروان کلیسای جدید مبنی بر اینکه هر انسانی عقاید خود را در کتاب مقدس می یابد، مخصوصاً آن جا که در پی عقاید ویژه و مخصوصی است [۸]. معتقد است این مطلب در مورد قرآن کریم صادق است و در اسلام نیز هر جریان فکری می تواند عقاید

^۱ ایگناس گلدزیهر مستشرقی یهودی است که در بیست و دوم ژوئن سال ۱۸۵۰ میلادی در مجارستان به دنیا آمد. او در سال ۱۸۷۰ دکترای خود را در رشته الهیات و زبان های سامی به پایان رسانید. وی از جمله خاور شناسانی است که برای فراگیری بهتر دین و فرهنگ شرق و اسلام به سوریه، فلسطین و مصر سفر کرد. نگاشته های وی از مهم ترین منابع شرق شناسی معاصر است. هنریش بیکر، مستشرق آلمانی، او را پدر روحانی نسل جدید در اسلام شناسی و مؤسس رشته اسلام شناسی در دانشگاه های غربی می داند [۲].

^۲ رژی بلاشر از دانشمندان معاصر فرانسوی است که در خصوص قرآن مجید، ادبیات عرب و دیگر مباحث علوم اسلامی صاحب آثار متعدد است [۳]؛ [۴]؛ [۵]. مهمترین اثر او در خصوص قرآن، ترجمه کامل قرآن به زبان فرانسوی است که ترجمه او یکی از بهترین ترجمه های قرآن به زبان های اروپایی شناخته شده است [۳]. رژی بلاشر در مطالعات اسلامی و به ویژه قرآنی خود از منابع حدیثی و تفسیری مسلمانان سود جسته است و از آثار خاورشناسان قبل خود مثل تاریخ قرآن نولدکه نیز بهره برده است و کوشیده با انگیزه زیر سوال بردن قرآن از همان ابتدا گام بردارد و به گفته دکتر رامیار: در دیدگاه های بلاشر به هیچ وجه تندرستی های امثال

گلدزیهر و دیده نمی شود و در نتیجه کتاب او خالی از حملات تند و بی رویه ای است که در جامعه استشرق بود [۶].

^۳ نولدکه در سال ۱۸۳۶ میلادی در شهر هامبورگ به دنیا آمد. تلاش مستمر و آگاهی گسترده نسبت به ادبیات یونانی و شناخت کامل از زبان عربی به او امکان داد جایگاه بلندی میان خاورشناسان جهان به دست آورد. نولدکه مدرک دکترای خود را در سال ۱۸۵۶ میلادی با نگارش رساله «تاریخ قرآن» به دست آورد که از مشهورترین آثار وی می باشد [۷]. کتاب تاریخ قرآن، نهصد صفحه و شامل بخش های مختلف از جمله قراءات و رسم الخط قرآن است.